

บทที่ 4

วิเคราะห์มาตรการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตรวจสอบดุลยพินิจ การไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวน

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหา เมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นกฎหมายให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนในการไต่ถามข้อพิพาท ดังนั้นงานด้านป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมต้องอาศัยความร่วมมืออย่างมากจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนชุมชนซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินงานให้เกิดความสำเร็จได้ หากได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการตรวจสอบดุลยพินิจการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวน ก็จะทำให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจกันระหว่างชุมชนและพนักงานสอบสวนก็สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากไม่ได้ความร่วมมือจากชุมชนการดำเนินงานในด้านนี้ก็ล้มเหลวอย่างไม่ต้องสงสัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตรวจสอบดุลยพินิจการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนจึงถือเป็นการดำเนินงานรวมพลังของประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา หรือแก้ไขปัญหาของประเทศไทยโดยใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีหน้าที่หลัก คือการควบคุมอาชญากรรม และการกระทำผิดโดยอาศัยกระบวนการยุติธรรม เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐและสิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ โดยเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ได้แก่ การคุ้มครองสังคม แก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำผิด และคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนภายในรัฐของตน

4.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวน

การจับกุมจึงเป็นส่วนเริ่มต้นที่จะทำให้ผู้ต้องหาเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม และถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในความควบคุมของพนักงานสอบสวน การมีบทบาทบัญญัติของกฎหมายถึงเหตุที่จะออกหมายจับได้ และกำหนดให้อำนาจศาลเป็นผู้ออกหมายจับไว้ชัดเจน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจในการออกหมายจับโดยเด็ดขาดและพลการ อันจะทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดจนเกินความจำเป็นหรือไม่มีเหตุอันควร แม้กฎหมายจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการออกหมายจับไว้แล้ว แต่พนักงานสอบสวนต้องเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาพยานหลักฐานที่

รวบรวมมาทั้งหมดว่ามีน้ำหนักเพียงพอที่จะขออนุมัติจับกุมผู้กระทำผิดได้หรือไม่ ซึ่งก็ต้องคำนึงถึงหลักกฎหมาย ความถูกต้อง ชอบธรรม จรรยาบรรณพนักงานสอบสวนก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะหากขาดซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว จะเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ ย่อมเกิดความเดือนร้อนเสียหาย

กระบวนการและขั้นตอนการดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวนนี้ ย่อมอาจจะยังคงความเดือดร้อน หรือไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา และมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ตกเป็นผู้ต้องหาในทุกขั้นตอนตั้งแต่การจับ การควบคุม การขัง การปล่อยชั่วคราว การแจ้งข้อหา และการสอบปากคำผู้ต้องหา การควบคุมในการใช้มาตรการบังคับของรัฐต่อผู้ถูกกล่าวหา ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ต้องหาว่ากระทำความผิด และตามกฎหมาย การควบคุมตัวเริ่มเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ วิธีการควบคุมตัวผู้ถูกจับตามกฎหมายห้ามใช้วิธีควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อมิให้หลบหนี อันเป็นการแสดงถึงการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ชื่อเสียงของผู้ถูกกล่าวหา โดยวิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจที่จับและควบคุมผู้ต้องหาให้ได้รับความอับอาย เช่น เอาโซ่ล่ามมือผู้ถูกจับหลายคน โยงติดกันโดยไม่มีเหตุหลบหนี การใส่กุญแจมือผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ได้รับความอับอาย นอกจากนี้เกี่ยวกับระยะเวลาที่จะควบคุมผู้ถูกจับ กฎหมายได้กำหนดระยะเวลาในการควบคุมเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา โดยกำหนดว่าห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกกล่าวหาไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี และจะควบคุมผู้ถูกกล่าวหาไว้เกินกำหนดเวลา ดังบัญญัติไว้ในกฎหมายไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 การควบคุมผู้ต้องหาระหว่างดำเนินคดีโดยหลักแล้วมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อย เพื่อประกันการบังคับโทษ และประกันการหลบหนีของผู้ต้องหา

4.1.1 บังคับเอื้อทางกฎหมายในการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา

ตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญา สามารถจำแนกประเภทความผิดออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ความผิดซึ่งเป็นคดีอาญาแผ่นดินที่ไม่สามารถยอมความกันได้ กับความผิดที่สามารถยอมความได้ ซึ่งในที่นี้ขออธิบายจัดประเภทความผิดทางกฎหมายอาญา โดยเฉพาะที่เอื้อต่อกฎหมายในการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญา สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

(1) กลุ่มที่เป็นความผิดอาญาต่อส่วนตัว ซึ่งกฎหมายอาญาจะกำหนดไว้โดยแจ้งชัดว่าการกระทำผิดใดเป็นความผิดทางอาญาต่อส่วนตัว เมื่อเป็นความผิดต่อส่วนตัวแล้วประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้ผู้เสียหายมีอำนาจที่จะตกลงระงับข้อพิพาทกับผู้กระทำผิดอย่างใด

และเมื่อใดก็ได้ก่อนจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด เมื่อตกลงยอมความกันได้แล้วยอมทำให้คดีอาญาระงับในการตกลงยอมความนั้นคู่กรณีไม่ต้องทำสัญญาเหมือนกับการประนีประนอมยอมความ

ความผิดอาญาต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาที่ยอมความกันได้ เป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้เป็นความผิดอันยอมความกันได้ ซึ่งโดยปกติจะมีลักษณะที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิส่วนบุคคลมิได้กระทบกระเทือนสาธารณชน กฎหมายจึงยินยอมให้ถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความกันได้และเมื่อยอมความกันแล้วผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องร้องอีกไม่ได้ คดีอาญาประเภทนี้ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย ได้แก่ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (มาตรา 276 วรรค 1) ความผิดฐานอนาจาร (มาตรา 278 และมาตรา 284) ความผิดฐานทำให้เสียชื่อเสียง (มาตรา 309 วรรค 1) ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น (มาตรา 310 วรรค 1 และมาตรา 311 วรรค 1) ความผิดฐานหมิ่นประมาท (มาตรา 326-328) ความผิดฐานฉ้อโกง (มาตรา 341 342 344 345 346 และมาตรา 349 - 350) ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ (มาตรา 352 - 355) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (มาตรา 358 - 359) ความผิดฐานบุกรุก (มาตรา 362 - 364) เป็นต้น

(2) กลุ่มที่เป็นความผิดอาญาในคดีลหุโทษ ซึ่งเป็นคดีมีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ คดีอาญาลหุโทษกำหนดไว้ในภาค 3 ของประมวลกฎหมายอาญามาตรา 367 - 398 เมื่อลักษณะกระทำผิดเข้าลักษณะลหุโทษทางอาญาแล้ว ประมวลกฎหมายวิพิจารณาความอาญาจะกำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการในการระงับข้อพิพาทเอาไว้ การกระทำผิดในเรื่องลหุโทษคู่กรณีจะตกลงกันเองเพื่อระงับข้อพิพาทมิได้เพราะเป็นอาญาแผ่นดินซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจและฝ่ายปกครองที่มีอำนาจเข้ามาจับกุม สืบสวน สอบสวน เปรียบเทียบปรับ หรือฟ้องร้องผู้กระทำผิดได้ เพราะฉะนั้นในคดีพิพาทซึ่งเป็นความผิดลหุโทษคู่กรณีพิพาทจะตกลงกันเองไม่ได้ ผู้ใหญ่บ้าน จะไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีประนีประนอมยอมความกัน ไม่มีผลบังคับตามกฎหมายแต่ความผิดดังกล่าวหากพนักงานสอบสวนเห็นว่าผู้ต้องหาไม่สมควรได้รับโทษถึงจำคุกก็สามารถเปรียบเทียบปรับและเมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับแล้วคดีดังกล่าวเลิกกันสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไป แต่หากไม่มีการเปรียบเทียบปรับในความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียวผู้กระทำผิดอาจจะเสียค่าปรับอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นก่อนศาลพิจารณาคดีเพื่อระงับการข้อพิพาททางอาญาก็ได้

(3) กลุ่มความผิดที่เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดเป็นญาติกัน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 กำหนดรองรับให้สามารถยอมความกันได้ในความผิด ได้แก่ ความผิดฐาน

ลักทรัพย์ (มาตรา 334 - 335) ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ (มาตรา 336 วรรค 1) ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน (มาตรา 343) ความผิดฐานรับของโจร (มาตรา 357) ความผิดฐานทำให้ทรัพย์ที่มีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์เสียหาย (มาตรา 360) เมื่อพิจารณาลักษณะความผิดในกลุ่มนี้ แม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงกฎหมายก็ให้ขอมความได้ถ้าเป็นความผิดที่เกิดขึ้นจากกระทำอันเกี่ยวกับความสัมพันธ์อันเสียกันไม่ได้ของกลุ่มนี้ ได้แก่ กรณีที่สามีกระทำต่อภริยา หรือภริยากระทำต่อสามี กรณีที่บุพการีได้แก่บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย และผู้สืบสันดาน ได้แก่ ลูกหลาน เหลน ลื้อ กระทำต่อกัน หรือเป็นกรณีที่พี่น้องร่วมบิดา มารดาเดียวกันกระทำต่อกัน

(4) กลุ่มที่เป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ ไม่รุนแรงหรือสามารถเปรียบเทียบปรับได้ แม้เป็นคดีอาญาแผ่นดินและไม่ใช่เรื่องความผิดลหุโทษ แต่ความผิดในกลุ่มนี้กฎหมายให้อำนาจเปรียบเทียบปรับได้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่นๆ ที่ให้มีโทษทางอาญา เช่น พระราชบัญญัติจราจรทางบก เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีอีกกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของพนักงานสอบสวนโดยตรง คือกลุ่มคดีเกี่ยวกับกฎหมายคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ที่เกิดจากการกระทำผิดบางอย่างที่ผู้กระทำมีความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ถ้าการกระทำนั้นเข้าองค์ประกอบความผิดทางอาญา ในขณะที่เดียวกันทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายด้วยโดยปกติแล้วความผิดอาญาส่วนใหญ่จะมีผลให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ลักษณะของการกระทำที่เป็นความผิดทางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญา ผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาและยังต้องชดใช้ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนให้กับเสียหายอีกด้วย เพราะฉะนั้นข้อพิพาทในลักษณะนี้จะระงับลงได้ก็ต่อเมื่อคู่พิพาทตกลงไกล่เกลี่ยกันทั้งคดีอาญาและคดีแพ่งด้วย ถ้าตกลงเฉพาะคดีแพ่งโดยไม่ได้กล่าวถึงความผิดทางอาญาแล้วหาผลต่อเนื่องถึงการขอมความในทางอาญาไม่ ในทำนองเดียวกันการขอมความในทางอาญาอย่างเดียวหาผลรวมถึงการประนีประนอมในทางแพ่งไม่ และในกรณีที่เป็คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญานี้ก็ต้องพิจารณาก่อนว่าคดีอาญานั้นเป็นคดีอาญาอันขอมความกันได้หรือไม่ ซึ่งถ้าเป็นคดีอาญาแผ่นดินซึ่งขอมความไม่ได้ ก็อาจจะประนีประนอมขอมความเฉพาะคดีแพ่งเพียงอย่างเดียวก็ได้

4.1.2 อุปสรรคในการใกล้เคียงข้อพิพาทของพนักงานสอบสวน

ปัจจุบันระเบียบและระบบบริหารในการทำงานขององค์กรยังไม่เอื้อที่จะให้พนักงานสอบสวนทำงานโดยอิสระนอกจากมีการควบคุมกันเป็นลำดับขั้นแล้ว ในคดีใหญ่ๆที่เกิดขึ้นและได้รับความสนใจจากประชาชนและสื่อมวลชนมากเท่าใด ผู้บังคับบัญชาในระดับสูงก็จะเข้ามาแทรกแซงมากขึ้น บางครั้งเสมือนว่าไม่ไว้ใจความรู้ความสามารถของพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี แต่ความจริงจะพบว่าผู้บังคับบัญชาในระดับสูงที่เข้ามาก้าวก่ายแทรกแซงนั้น มีทั้งที่ไม่เคยผ่านงานสอบสวนมาเลย หรือผ่านมาบ้างก็เล็กน้อย ไม่สามารถเข้ามาควบคุมการสอบสวนได้ ดังนั้นนอกจากความรู้ความชำนาญที่จะสอบสวนแล้ว การที่มีผู้บังคับบัญชาเข้ามากำกับดูแล ทำให้ความเป็นอิสระของพนักงานสอบสวนก็หมดไป ทำให้การสอบสวนในเรื่องนั้นขาดความเป็นกลาง นอกจากนี้การที่ผู้ต้องหาพยายามหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดีโดยอาศัยอิทธิพลของผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจทางการเมือง ฝ่ายการเมืองสามารถมีอิทธิพลต่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถมีอิทธิพลต่อพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นข้าราชการตำรวจ ทั้งนี้เพราะข้าราชการตำรวจเป็นข้าราชการฝ่ายพลเรือนที่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายการเมืองโดยตรง และไม่มีกฎหมายที่จะประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานสอบสวนจึงมักประสบปัญหาที่ไม่อาจดำเนินคดีได้ตามกฎหมายเพราะได้รับการร้องขอจากผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองที่เหนือกว่า

ยังขาดมาตรการในการควบคุมโดยองค์กรภายนอกที่มีประสิทธิภาพ อันทำให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และการที่พนักงานสอบสวนเป็นข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นข้าราชการ ฝ่ายพลเรือนที่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายการเมืองโดยตรง และไม่มีกฎหมายที่จะประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานสอบสวนจึงมักประสบปัญหาการถูกแทรกแซงในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลต่อความรู้สึกและศรัทธาของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะต่อการสอบสวน และค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่อันไม่เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ ทำให้เกิดปัญหาการแสวงหาช่องทางหาผลประโยชน์จากประชาชน หรือผู้เกี่ยวข้องในคดีโดยทุจริต เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณี โดยปัญหาในร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. พบว่าการใกล้เคียงในรูปของคณะกรรมการมีคณะกรรมการมากเกินไปอาจมีปัญหาลักษณะอุปสรรค คือเกิดความยุ่งยากในการประสานงานให้คณะกรรมการเข้าร่วมพิจารณาใกล้เคียงข้อพิพาท และการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะเป็น

การเพิ่มภาระให้กับพนักงานสอบสวนมากยิ่งขึ้น ซึ่งกลายเป็นปัญหาภาพลักษณ์ของตำรวจกับความไม่เชื่อถือของประชาชน จะทำให้ขาดความเชื่อมั่นว่าพนักงานสอบสวนจะทำหน้าที่ไต่สวนได้อย่างเป็นกลางได้จริงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และปัญหาจากสังคมที่อาจไม่ยอมรับว่าผู้กระทำผิดจะปฏิบัติตามเงื่อนไขในการไต่สวนได้จริง นอกจากนั้นยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับประเภทคดีที่สามารถไต่สวนได้ และปัญหาด้านงบประมาณในการติดตาม สอดส่อง ดูแล เพื่อให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามเงื่อนไขในการไต่สวน

สรุปได้ว่าจากการที่พนักงานสอบสวนเป็นเจ้าหน้าที่รัฐคอยอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนตามร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าวนี้ กำหนดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกระหว่างผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ระยะเวลาในการดำเนินคดี ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เมื่อมีการไต่สวนข้อพิพาทจะทำให้ระยะเวลาในการดำเนินคดีสั้นลง โดยตัดขั้นตอนการพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนโดยพนักงานอัยการและการพิจารณาพิพากษาในศาลลง แต่การจัดตั้ง คณะกรรมการไต่สวนข้อพิพาทมีจำนวนมาก ทำให้สิ้นเปลืองกำลังคน งบประมาณของรัฐ เป็นการสร้างภาระงานแสวงหาประโยชน์ เป็นต้น

4.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจการไต่สวนข้อพิพาทของพนักงานสอบสวน

กระบวนการไต่สวนคดีอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศไทยเกิดจากปริมาณคดีอาญาที่เกิดขึ้นมีจำนวนมาก ก่อให้เกิดสภาพปัญหาความแออัดในเรือนจำ โดยปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวเป็นปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันแก้ไขเพื่อหาแนวทาง กำหนดรูปแบบ และมาตรการไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นอัยการและศาล เพราะในปัจจุบันการลงโทษผู้กระทำผิดมิใช่แต่เพียงการลงโทษเพื่อการแก้แค้นและจะเกิดผลดีเสมอไป เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีเล็กๆ น้อยๆ หรือคดีที่ผู้กระทำผิดไม่สมควรรับโทษจำคุก เพราะจะส่งผลกระทบต่อสถานะทางสังคมทำให้เกิดรอยมลทิน เสมือนเป็นตราบาปทางสังคม ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมของไทยควรจะนำแนวคิดหลักของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาเป็นหนึ่งในหลักการที่สำคัญต่อการไต่สวนข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนด้วย ดังนั้นพนักงานสอบสวนในฐานะ

เจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเมื่อคดีอาญาเกิดขึ้น และมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างใกล้ชิด เห็นควรมีบทบาทในการหารูปแบบและใกล้เคียงให้ยุติได้ในชั้นพนักงานสอบสวน เพื่อช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลและผู้ต้องขังล้นเรือนจำ และเพื่อนำมาปรับใช้เป็นบทบาทพนักงานสอบสวนของประเทศไทยต่อไป

จากการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนมีบทบาทที่สำคัญ เนื่องจากสามารถยุติข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยเป็นคนกลางหรือคณะกรรมการเข้ามาเป็นผู้ทำการไกล่เกลี่ย โดยมีผลดีมากกว่าผลเสีย คือลดการนำคดีขึ้นสู่ศาล ประหยัดเวลาและงบประมาณภาครัฐ ทำให้ผู้เสียหายได้รับโอกาสในการเยียวยาโดยเร็วและหากสามารถตกลงกันได้ชั้นสอบสวน ถือเป็นผลดีต่อตัวผู้กระทำผิดที่ไม่ต้องมีประวัติการต้องหาคดีติดตัว ทำให้ทุกฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ควรมีประชาชนผู้มาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยแต่งตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะแยกจากพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ เพราะพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวน สืบหาพยานหลักฐาน รวมถึงการใช้มาตรการบังคับ การจับ ควบคุม และปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบได้ หากมีประชาชนในชุมชนเข้ามาเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนก็จะทำให้การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.2.1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน

ปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไป การกระทำความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรงได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก คดีเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกิดจากการกระทำความผิดเล็กน้อย ความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาท หรือเป็นความผิดที่ผู้กระทำมิได้มีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความผิดนั้น แต่เนื่องจากความเร่งรีบ หรือความต้องการปัจจัยพื้นฐานของผู้กระทำผิด ทำให้เกิดการกระทำความผิดนั้นขึ้นได้ กระบวนการไกล่เกลี่ยและชะลอการฟ้องคดีอาญา จึงมีความจำเป็นเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสกลับตัว กลับใจ โดยไม่ต้องถูกจำคุก ส่วนผู้เสียหายก็ได้รับการชดเชยตามความประสงค์ของตน อันจะเป็นประโยชน์ต่อคู่กรณีมากกว่าการที่มุ่งจะให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษจำคุก ซึ่งนอกจากไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แล้วยังเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายโดยใช้เหตุ ซึ่งการกระทำความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรง ได้แก่

4.2.1.1 ความผิดอาญาต่อส่วนตัว ซึ่งกฎหมายอาญาจะกำหนดไว้โดยแจ้งชัดว่าการกระทำความผิดใดเป็นความผิดทางอาญาต่อส่วนตัว เมื่อเป็นความผิดต่อส่วนตัวแล้วประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญาได้กำหนดให้ผู้เสียหายมีอำนาจที่จะตกลงระงับข้อพิพาทกับผู้กระทำผิดอย่างไร และเมื่อใดก็ได้ก่อนจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด เมื่อตกลงยอมความกันได้แล้วขอมทำให้คดีอาญาระงับ ในการตกลงยอมความนั้นคู่กรณีไม่ต้องทำสัญญาเหมือนกับการประนีประนอมยอมความ เป็นความผิด ที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้เป็นความผิดอันยอมความกันได้ ซึ่งโดยปกติจะมีลักษณะที่ กระทบกระเทือนต่อสิทธิส่วนบุคคลมิได้กระทบกระเทือนสาธารณชน กฎหมายจึงยินยอมให้ ถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความกันได้และเมื่อยอมความกันแล้วผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องร้องอีกไม่ได้ คดีอาญาประเภทนี้ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย เช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ความผิด ฐานอนาจาร ความผิดฐานทำให้เสียชื่อเสียง ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น ความผิดฐานหมิ่น ประมาท ความผิดฐานฉ้อโกง ความผิดฐานข่มขู่กบฏ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ความผิดฐาน บุกรุก เป็นต้น โดยจะต้องกำหนดบทลงโทษขั้นต่ำไว้ด้วยว่าความผิดในลักษณะดังกล่าว มีโทษเท่าใดจึง จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดได้

4.2.1.2 ความผิดอาญาในคดีหุโทษ ซึ่งเป็นคดีมีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือ ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ คดีอาญาหุโทษกำหนดไว้ในภาค 3 ของประมวล กฎหมายอาญามาตรา 367 – 398

4.2.1.3 ความผิดที่เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดเป็นญาติกัน ตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 71 กำหนดรองรับให้สามารถยอมความกันได้ในความผิด ได้แก่ ความผิดฐานลัก ทรัพย์ ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน ความผิดฐานรับของโจร ความผิดฐาน ทำให้ทรัพย์ที่มีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์เสียหาย เมื่อพิจารณาลักษณะความผิดในกลุ่มนี้ แม้จะไม่มี กฎหมายบัญญัติไว้โดยตรงกฎหมายก็ให้ยอมความได้ถ้าเป็นความผิดที่เกิดขึ้นจากกระทำอันเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์อันเสียกันไม่ได้ของกลุ่ม แต่ต้องมีการกำหนดบทลงโทษขั้นต่ำไว้ด้วยว่าความผิด ในลักษณะดังกล่าว มีโทษเท่าใดจึงจะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรม มีเครื่องมือสำหรับใช้บริหารจัดการปัญหาดังกล่าว

4.2.2 การใช้ดุลยพินิจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน

ดุลยพินิจ หมายถึง การวินิจฉัยเห็นสมควร เมื่อเป็นสิ่งที่เห็นสมควรจึงเป็นเรื่องของความรู้สึก นึกคิดและการให้เหตุผลดุลยพินิจจึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่เฉพาะเจาะจงและไม่สามารถกำหนดตายตัวได้ คงเป็นสิ่งที่ผู้ใช้ต้องหาคำตอบเองว่าดุลยพินิจที่ให้ไปนั้นมีเหตุผลสมควรเพียงใด การใช้ดุลยพินิจ

จึงทำให้เกิดปัญหาหรือข้อสงสัยตามมาเสมอ โดยเฉพาะในการดำเนินคดีภายใต้รูปแบบของรัฐสวัสดิการ หรือการดำเนินคดีแบบเป็นทางการ ในสภาพที่รัฐหรือประเทศมีการปกครองแบบรวมศูนย์ และการรักษากฎหมายเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความมั่นคงและความเป็นแบบแผนเดียวกัน การที่พยายามเข้าไปควบคุมและมีส่วนในวิถีชีวิตของประชาชนและชุมชน เพื่อเข้ามีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลายเป็นข้อจำกัดของประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากเกิดปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดจากกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประชาชนเป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลายซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงเกิดมีความจำเป็นต้องให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหารในการใช้ดุลพินิจตัดสินใจให้ความยุติธรรมเป็นเฉพาะกรณีไป อย่างไรก็ตามการให้อำนาจดุลพินิจของพนักงานสอบสวนที่ไม่มีการควบคุมย่อมมีความยุติธรรมแฝงอยู่ เพราะอำนาจที่มีอย่างกว้างขวางมากย่อมมีแนวโน้มจะนำไปสู่การใช้อำนาจตามอำเภอใจ หรือการใช้อำนาจในทางที่ผิดอยู่เสมอ ภายใต้เงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่ต้องคำนึงถึงเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของการดำเนินคดี 2 ประการคือ การคุ้มครองรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และการประกันสิทธิมูลฐานของบุคคล ซึ่งเจตนารมณ์ในส่วนของการประกันสิทธิมูลฐานของบุคคลถือว่าเป็นพื้นฐานอันจะขาดเสียมิได้สำหรับการดำเนินคดีแบบที่เป็นทางการในสังคมอารยะการใช้ดุลพินิจทางกฎหมายจึงต้องรักษาไว้ซึ่งพื้นฐานในการประกันสิทธิมูลฐานของบุคคล และการมีส่วนร่วมของชุมชน ก็ต้องอาศัยการใช้ดุลพินิจที่ต้องใช้พิจารณาตามหลักเกณฑ์และข้อพิจารณาที่เป็นเหตุผลเป็นวิทยาศาสตร์และเป็นธรรมจากการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ในส่วนของการใช้ดุลพินิจทางกฎหมายของพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมถึงเวลาแล้วหรือยังที่จะเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนให้มากขึ้น จากการรวบรวมสภาพปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีทางกฎหมายแบบเป็นทางการแต่เพียงด้านเดียว ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยก่อให้เกิดผลลัพธ์ทั้งระบบและโครงสร้างในเรื่องการอำนวยความสะดวก การเข้าถึงความยุติธรรม และการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่สะท้อนออกมาเป็นรูปธรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาการใช้ดุลพินิจ การบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาเชิงโครงสร้างและการใช้อำนาจ ปัญหาเชิงโครงสร้างทางวัฒนธรรมและระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย

กล่าวโดยสรุป ค้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสภาพปัญหาดังกล่าวมาแล้วทั้งหมด จึงอยู่ที่ปัญหาความเป็นระบบและแบบพิธีการที่ไม่สัมฤทธิ์ผลต่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการอำนวยความสะดวก

ความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง ซึ่งแต่ละหน่วยงานในระบบงานยุติธรรมกระแสหลักของไทยก็มีลักษณะเป็นองค์กรอยู่กันอย่างกระจัดกระจาย ทำให้ขาดความร่วมมือและการประสานงานระหว่างองค์กรต่างๆ ในระบบงานยุติธรรม โดยภาพรวมอย่างเป็นเอกภาพได้ ส่งผลทำให้หน่วยงานในระบบเกิดการแข่งขันสร้างอาณาจักร ขาดการเรียนรู้อาชญากรรมอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิด เน้นการใช้อำนาจควบคุมเป็นหลัก ทำให้พนักงานสอบสวนมุ่งยึดการปฏิบัติหน้าที่ สั่งตั้งข้อหาเห็นควรสั่งฟ้องไว้ก่อนเป็นสำคัญ จึงเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและอุปสรรคในการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจากผลที่กระบวนการยุติธรรมโดยรัฐยึดเพียงแต่หลักการมุ่งเน้นให้ดำเนินคดีแบบเป็นทางการเสียมากกว่ามุ่งเปิดโอกาสให้มีการไต่ถามข้อพิพาทกันนั่นเอง

4.3 การตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจในการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญาตามร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. มีจุดประสงค์เพื่อให้ข้อพิพาทในคดีอาญาระงับไปในชั้นสอบสวนโดยไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการพิจารณาตัดสินของศาลแต่อย่างใด ซึ่งแม้จะเป็นผลดีต่อผู้กระทำความผิดและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการคดี แต่ก็อาจจะเป็นแรงจูงใจให้พนักงานสอบสวนแสวงหาผลประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ เพราะการตรวจสอบดังกล่าวขาดกลไกในการตรวจสอบจากภายนอก กล่าวคือ องค์กรภายนอกแทบจะไม่มีบทบาทในการตรวจสอบการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญาของพนักงานสอบสวนได้เลย

ดังนั้นเพื่อให้การใช้ดุลยพินิจในการตรวจสอบการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญาของพนักงานสอบสวนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงควรที่จะมีการตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน โดยเริ่มจากการตรวจสอบโดยผู้บังคับบัญชาภายในองค์กร หน่วยงานภายนอกองค์กร และการให้บุคคลภายนอกตรวจสอบ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการใช้ดุลยพินิจการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาอย่างถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิด และกระบวนการยุติธรรมมากที่สุด

4.3.1 การตรวจสอบดุลยพินิจการไต่ถามข้อพิพาทโดยผู้บังคับบัญชาภายในองค์กร

ระบบการตรวจสอบภายในมีระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กำหนดมาตรการควบคุม ตรวจสอบการสอบสวน แต่มิได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บังคับบัญชา ที่จะเข้ามาเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนที่ชัดเจน โดยผู้บังคับบัญชาระดับสูงที่เข้ามาทำตัวแทรกแซงนั้น มีทั้งที่ไม่เคยผ่านงานสอบสวนมาเลย หรือผ่านมาบ้างก็เล็กน้อยไม่สามารถเข้ามาควบคุมการสอบสวนได้ จึงทำให้บางครั้งผู้ที่เข้ามาเป็นผู้บังคับบัญชามาจากสายอื่นที่ขาดความรู้ ความสามารถ หรือขาดประสบการณ์ในด้านการสอบสวน ทำให้ในชั้นการสอบสวนไม่สามารถตรวจสอบได้ว่า ส่วนของการสอบสวนที่สอบสวนไปแล้วนั้นตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ตั้งข้อหาถูกต้องหรือไม่ การรวบรวมพยานหลักฐานครบถ้วนหรือไม่อย่างไร ซึ่งเป็นช่องว่างให้พนักงานสอบสวนและผู้บังคับบัญชาร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์จากการทำส่วนการสอบสวนได้

4.3.2 การตรวจสอบดุลยพินิจการไต่ถามข้อพิพาทโดยหน่วยงานภายนอกองค์กร

สร้างความโปร่งใสในการใช้ดุลยพินิจในการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา โดยการเพิ่มระบบตรวจสอบการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาจากองค์กรภายนอก เพื่อให้ผู้ใช้ดุลยพินิจดำเนินการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญาอย่างถูกต้อง ชอบธรรม และคุ้มครองบุคคลผู้เสียหายอย่างแท้จริง

1) การตรวจสอบโดยศาล ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนได้เสีย ไม่พอใจผลของการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญาของพนักงานสอบสวนก็สามารถร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาได้ โดยให้ยื่นเป็นคำร้องต่อศาลภายใน 30 วัน นับแต่ได้รับแจ้งผลการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา

2) การตรวจสอบโดยคณะกรรมการตรวจสอบการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา ซึ่งคณะกรรมการตรวจสอบการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญานั้นเป็นผู้มีอำนาจตรวจสอบความถูกต้องของคำสั่งไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา ซึ่งมีกรณีที่คณะกรรมการดังกล่าวจะตรวจสอบได้ คือกรณีที่ผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีที่มีคำสั่งไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาให้ทำการตรวจสอบคำสั่งไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา

4.3.3 การตรวจสอบดุลยพินิจการไต่ถามข้อพิพาทโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

การใช้ดุลยพินิจโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กฎหมายควรที่จะเปิดโอกาสให้ชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐให้มากขึ้น จากการศึกษาปัญหา

เกี่ยวกับการตรวจสอบการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน เป็นแบบทางการแต่เพียงฝ่ายเดียว คือ พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจเพียงฝ่ายเดียว ก่อให้เกิดผลลัพธ์ทั้งระบบและโครงสร้างในเรื่องการอำนวยความยุติธรรม การเข้าถึงความยุติธรรม และการคุ้มครองสิทธิในระบบงานยุติธรรมที่สะท้อนออกมาเป็นรูปธรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานสอบสวน เป็นต้น

ต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสภาพปัญหาดังกล่าวนั้น อยู่ที่ปัญหาความเป็นระบบที่ไม่สัมฤทธิ์ผลต่อประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง ซึ่งแต่ละหน่วยงานในระบบงานยุติธรรมมีลักษณะเป็นองค์กรอยู่กันอย่างกระจัดกระจาย ทำให้ขาดความร่วมมือและการประสานงานระหว่างองค์กรต่างๆ ขาดการเรียนรู้อาชญากรรมอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิด เน้นการใช้อำนาจควบคุมเป็นหลัก โดยปราศจากการมองเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงทำให้การบริหารงานในระบบยุติธรรมไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาอาชญากรรมยังคงไม่ได้รับการแก้ไข สภาพปัจจัยปัญหาสำคัญเหล่านี้ย่อมกระทบต่อระบบงานยุติธรรมอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สะท้อนได้จากจำนวนปริมาณคดีสันศาลนักโทษสั้นคูกอย่างเช่นปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเห็นควรเปิดกว้างทางทัศนคติที่ว่าชุมชนสามารถช่วยเหลืออะไรแก่กระบวนการยุติธรรมภาครัฐ ดังเช่นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามาตรวจสอบการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจหน้าที่ของตนเองในการกระทำความผิดในหน้าที่ ซึ่งถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเป็นตัวช่วยกระบวนการยุติธรรมอีกส่วนหนึ่ง

4.4 แนวทางการแก้ไขมาตรการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตรวจสอบดุลพินิจการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวน

4.4.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวน

มาตรการในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการกระทำหลายอย่าง ทำให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และกรณีที่พนักงานสอบสวนเป็นข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายพลเรือนที่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายการเมืองโดยตรง และไม่มีกฎหมายที่จะประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานสอบสวนจึงมักประสบปัญหาการถูกแทรกแซงในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลต่อ

ความรู้สึกและศรัทธาของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะต่อการสอบสวน และค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่อันไม่เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ ทำให้เกิดปัญหาการแสวงหาช่องทางหาผลประโยชน์จากประชาชน หรือผู้เกี่ยวข้องในคดีโดยทุจริต เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณี

โดยกำหนดให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของพนักงานสอบสวนลงในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากกฎหมายของประเทศไทยกำหนดให้มีการตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวน โดยผู้บังคับบัญชาระดับสูงผู้มีประสบการณ์ในการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาของพนักงานสอบสวนและการกำหนดให้องค์กรอื่นๆ เช่น ศาล คณะกรรมการตรวจสอบการไต่ถามข้อพิพาท ก็จะทำให้การสอบสวนเกิดความโปร่งใส เมื่อมีการกำหนดให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนจะต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน เข้าไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนเพื่อเป็นการป้องกันการใช้อำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียวของพนักงานสอบสวนได้

4.4.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนมีบทบาทที่สำคัญเนื่องจากสามารถยุติข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยเป็นคนกลาง หรือคณะกรรมการเข้ามาเป็นผู้ทำการไต่ถามข้อพิพาท โดยมีผลดีมากกว่าผลเสีย คือลดการนำคดีขึ้นสู่ศาล ประหยัดเวลาและงบประมาณภาครัฐ ทำให้ผู้เสียหายได้รับโอกาสในการเยียวยาโดยเร็วและหากสามารถตกลงกันได้ ในชั้นสอบสวนถือเป็นผลดีต่อตัวผู้กระทำผิดที่ไม่ต้องมีประวัติการต้องหาคดีติดตัว ทำให้ทุกฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ควรมีประชาชนผู้มาทำหน้าที่ไต่ถามข้อพิพาทแต่งตั้งขึ้นมา โดยเฉพาะแยกจากพนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ เพราะพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวน สืบหาพยานหลักฐาน รวมถึงการใช้มาตรการบังคับการจับ ควบคุม และปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบได้ หากมีประชาชนในชุมชนเข้ามาเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ในการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนก็จะทำให้การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงควรให้มีการผลักดันร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. เพราะเป็นการกำหนดแนวทางการสมานฉันท์เพื่อการไต่ถามข้อพิพาท ทำให้ผู้เสียหายและผู้ต้องหานั้นมีโอกาสประนีประนอมยอมความ

กันมากขึ้น เมื่อผู้ต้องหาสำนึกผิดและยินยอมปรับพฤติกรรม ส่วนผู้เสียหายได้รับการเยียวยาและได้รับการชดเชยค่าเสียหายโดยรวดเร็วทันทั่วถึง อันเป็นผลดีต่อคู่กรณีและเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าสามารถลดระยะเวลาและความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของคู่กรณี ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ลดการทุจริตของพนักงาน และลดงบประมาณภาครัฐ รวมทั้งส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

4.4.3 การตรวจสอบดุลยพินิจในการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ควรมีการตรวจสอบการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนโดยหน่วยงานภายนอกองค์กร เช่น การตรวจสอบโดยศาล ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนได้เสียไม่พอใจผลของการไต่ถามข้อพิพาทในคดีอาญาของพนักงานสอบสวนก็สามารถร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาได้ โดยให้ยื่นเป็นคำร้องต่อศาลภายใน 30 วัน นับแต่ได้รับแจ้งผลการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา และการตรวจสอบโดยคณะกรรมการตรวจสอบการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา โดยเฉพาะซึ่งคณะกรรมการตรวจสอบการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญานั้นเป็นผู้มีอำนาจตรวจสอบความถูกต้องของคำสั่งไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา ซึ่งมีกรณีที่คณะกรรมการดังกล่าวจะตรวจสอบได้ คือกรณีที่ผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนได้เสียในคดีที่มีคำสั่งไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาให้ทำการตรวจสอบคำสั่งไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา อีกทั้งควรกำหนดให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน เพราะการไต่ถามข้อพิพาทในชั้นสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนนั้น เป็นแบบทางการแต่เพียงฝ่ายเดียว คือ พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจเพียงฝ่ายเดียว ก่อให้เกิดผลลัพธ์ทั้งระบบและโครงสร้างในเรื่องการอำนวยความสะดวกยุติธรรม การเข้าถึงความยุติธรรม และการคุ้มครองสิทธิในระบบงานยุติธรรมที่สะท้อนออกมาเป็นรูปธรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญา ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจสั่งคดีของพนักงานสอบสวน สอบสวน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจหน้าที่ของตนเองในการกระทำความผิดในหน้าที่ ซึ่งถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นตัวช่วยกระบวนการยุติธรรมในเรื่องการไต่ถามข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนอีกส่วนหนึ่ง โดยกำหนดเพิ่มเติมไว้ในร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. เพื่อเป็นการป้องกันมิให้

พนักงานสอบสวนใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ และจะทำให้กฎหมายในประเทศไทย
มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น